2,5 km - 50 minuten
Nationaal Park Schiermonnikoog

Nachtwandeling op Schiermonnikoog

Deze wandelroute van zo'n 2 kilometer is speciaal bedoeld om te lopen in de schemering of in het donker. Hij is geschikt voor alle leeftijden. De tocht voert je door bos en duin, en gaat grotendeels over onverharde paden. Zorg daarom voor schoenen of laarzen die vies mogen worden. En trek kleding aan die warm genoeg is – juist in heldere nachten koelt het snel af. Ook op een zachte zomeravond zijn lange mouwen en een lange broek aan te raden, vanwege de muggen.

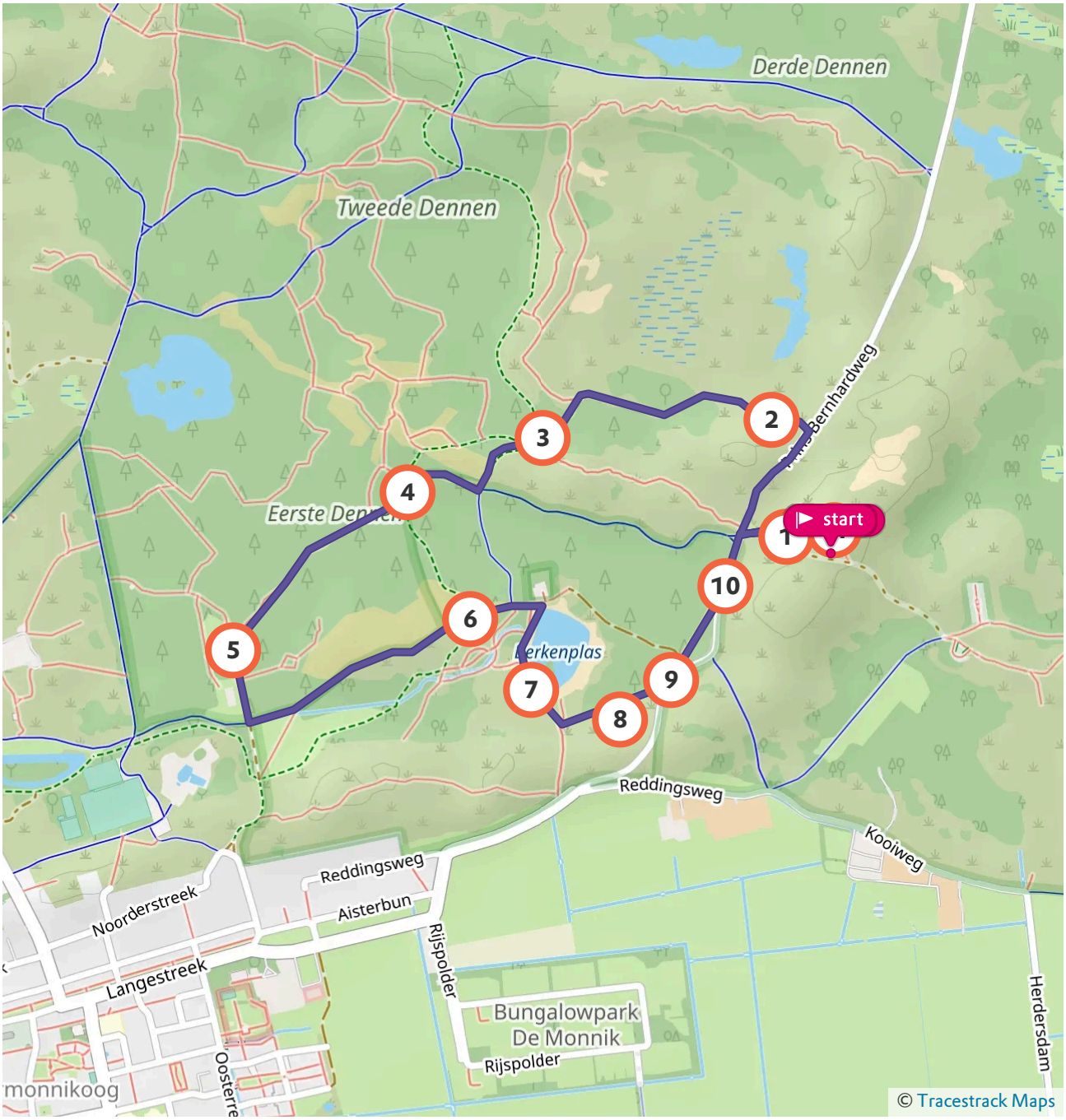
Extra informatie:

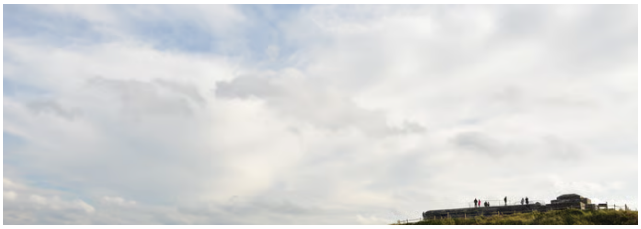
- Afhankelijk van de omstandigheden kan de wandeling een half uurtje korter of langer duren
- De route is niet bewegwijzerd

Waar kun je starten

Bunker Wasserman

Locatie

Derde Dennen
Tweede Dennen
Eerste Dennen
Prins Bernhardweg
start
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
Lerkenplas
Reddingsweg
Kooiweg
Noorderstreek
Reddingsweg
Aisterbun
Langestreek
Rijspolder
Bungalowpark
De Monnik
Rijspolder
Herdersdam
monnikoog
© Tracestrack Maps

1. Startpunt, bunker Wassermann

Nergens beleef je de duisternis beter dan op Schiermonnikoog. Er is weinig lichtvervuiling, zodat je kunt genieten van imposante sterrenhemels. Bovendien groeien in de duinen prachtige, geurige nachtplanten en kom je soms bijzondere nachtdieren tegen.

Het startpunt van de wandeling is de bunker Wassermann, aan de Prins Bernhardweg, waar je de fiets kunt stallen in de fietsenstalling. Als je een verrekijker hebt, is het leuk om die mee te nemen, zodat je ermee naar de sterren en eventuele planeten kunt turen.

Begin je wandeling door de Prins Bernhardweg over te steken en het Cornelis Visserpad (schelpenpad) in te lopen.

2. Zoete geuren in de schemering

Bij het vallen van de avond gaat de wind vaak liggen. Daardoor kunnen geuren zich makkelijker verspreiden. Sommige bloeiende planten maken hiervan handig gebruik.

Een bekend voorbeeld is de kamperfoelie. Op het eiland vind je deze klimplant op veel plaatsen in de duinen. Als je in de avondschemering op pad bent, komt zijn zoete geur je regelmatig tegemoet. Die zoete geur is niet voor ons bestemd, maar bedoeld om nachtvlinders aan te trekken.

De nachtvlinders moeten de kamperfoelie bestuiven. Met hun lange roltong kunnen ze de bodem bereiken van de lange bloemen, waar lekkere nectar te vinden is. Ondertussen brengen ze stuifmeel van de ene bloem over op de stamper van de volgende.

Kijk maar eens goed hoe lang de bloemen van de kamperfoelie zijn. Probeer dan ook of je aan de onderkant van zo'n lange bloem vlak bij de bodem een klein gaatje kunt vinden. Zo'n gaatje is het werk van een handige hommel. Die heeft geen lange roltong, maar knaagt een gaatje, zodat ze toch bij de nectar kan komen.

3. Geheimzinnige fladderaars

Je zou zeggen dat een plek als Schiermonnikoog een paradijs moet zijn voor vleermuizen. Toch is er maar weinig bekend over hun aanwezigheid op het eiland. Wel weten we dat er in de zomer enkele soorten vleermuizen actief zijn, vooral in en om het dorp. Tijdens de vleermuizentrek is het wat drukker; dan doen ook andere soorten het eiland tijdelijk aan.

Om meer te weten te komen over deze nachtelijke vliegers is in 2019 vanuit het Nationaal Park een project gestart. Er is een vleermuisdetector geplaatst bij de Kobbeduinen, er zijn vleermuiskasten opgehangen en vrijwilligers worden geschoold in het herkennen van de verschillende soorten vleermuizen.

Een vleermuiskast lijkt op een vogelnestkast, maar dan met een rechthoekige opening aan de onderkant. Vleermuizen gebruiken deze kasten om er overdag in te rusten. Aan het begin van het Kronkelpad, aan de rechterkant (de noordkant), hangt een vleermuiskast in een boom. Kun jij hem vinden?

4. ’s Nachts op pad

In de nacht zijn de omstandigheden anders dan overdag. Niet alleen is het donker; vaak is er ook minder wind, het is koeler en meestal is het vochtiger. Voor sommige dieren zijn dit ideale omstandigheden. Dat geldt bijvoorbeeld voor slakken – tuiniers kunnen erover meepraten.

Slakken zijn de enige weekdieren die niet alleen in het water voorkomen, maar ook op het land. Hun lichaam bestaat voor een groot deel uit water; uitdroging is voor slakken dan ook een groot gevaar. Daarom schuilen ze overdag vaak op een vochtige plek en komen ze tevoorschijn in de avondschemering, wanneer de luchtvochtigheid toeneemt.

Maar in het donker loert op de slakken een ander gevaar: de egel. Egels zijn echte nachtdieren. Ze kunnen heel goed ruiken en speuren zo naar insecten, wormen en slakken. Tijdens het voedsel zoeken zijn egels tamelijk lawaaiig. Als je in het donker luid gesnuif en geknaag hoort, is de kans groot dat een egel je pad kruist.

Houd je oren onderweg dus open en pas op dat je niet op een slak trapt!

5. De blik omhoog

Schiermonnikoog is in 2009 uitgeroepen tot donkerste plek van Nederland. Doordat er weinig lichtvervuiling is, kun je op het eiland bij onbewolkt weer genieten van schitterende sterrenhemels.

Maak het je gemakkelijk op deze open plek en laat je ogen wennen aan het donker. Gaandeweg ga je steeds meer sterren zien. Kun je de Melkweg ontdekken? Misschien spot je wel een vallende ster!

Vaak is ook wel ergens een planeet zichtbaar: Mars, Saturnus of Jupiter. Rond zonsondergang en zonsopgang krijg je soms Venus in het vizier. Met het blote oog zie je haast geen verschil tussen een ster en een planeet, maar met een verrekijker is een planeet zichtbaar als een klein schijfje, terwijl sterren punten blijven. Dat komt doordat sterren onvoorstelbaar ver weg staan. De planeten in ons zonnestelsel daarentegen draaien rond de zon, net als onze eigen aarde.

Behalve sterren en planeten is natuurlijk de maan vaak te zien. En je ziet regelmatig satellieten; ze lijken op sterren die met een constante snelheid langs de hemel bewegen. Als het ruimtestation ISS overvliegt, is dat zichtbaar als een heel heldere satelliet.

6. Gepiep, gekwaak en geknor

Geluiden klinken in de nacht duidelijker dan overdag, doordat er minder achtergrondlawaai is. Op Schiermonnikoog kun je in het juiste seizoen een aantal bijzondere geluiden te horen krijgen wanneer je ’s nachts aan de wandel bent.

Zo hoor je in de duinen rond het dorp soms om de paar seconden een luide piep, afgewisseld met een laag, knorrend geluid. Waarschijnlijk denk je bij deze geluiden niet direct aan een vogel. Toch worden ze door een vogel voortgebracht. Het is een baltsende houtsnip, die rondjes vliegt rond zijn territorium om indruk te maken op de vrouwtjes. Kun je hem ontdekken terwijl hij zijn rondjes vliegt?

Een ander vreemd geluid dat de nachtelijke stilte kan doorbreken, is het gekwaak van ontelbare rugstreeppadden. Het zijn de mannetjes die vanuit

ondiepe poelen en plassen vrouwelijke soortgenoten proberen te lokken. Hun geluid klinkt als een sonoor gesnor en wordt wel vergeleken met het geluid dat je maakt als je met je vingers over de tanden van een kam gaat.

Rugstreeppadden zijn een paar centimeter lang. Ze hebben een wrattige huid en een opvallende gele streep in de lengte over hun rug. Misschien kom je er onderweg wel eentje tegen.

7. Minder spring-in-'t-velds

Wie een halve eeuw geleden op het eiland door de duinen liep, struikelde zowat over de konijnen. Duinkonijn werd zelfs geserveerd in eilander restaurants; er waren er toch genoeg.

Tegenwoordig is dat helaas wel anders. De grote achteruitgang van het aantal konijnen is veroorzaakt door twee virusziektes: myxomatose en VHS. Aan het landschap kun je zien dat er minder konijnen zijn: ontkiemende kruipwilgen en berkjes worden niet meer afgeknaagd, waardoor de duinen steeds meer dicht groeien.

Toch kom je in de avondschemering nog wel konijnen tegen. Ze leven in uitgebreide gangenstelsels in de duinen. Konijnen eten allerlei soorten plantaardig voedsel. Tijdens het grazen blijven ze in de buurt van hun hol, zodat ze snel naar binnen kunnen als er gevaar dreigt. Misschien zie je nog net hun witte staartje opwippen terwijl ze zich snel uit de voeten maken.

Op het eiland komen ook hazen voor. Hazen zijn iets groter dan konijnen en ze hebben langere oren en grotere poten. Ze slapen niet in een hol in de duinen, maar in een ondiepe kuil in het open veld, die 'leger' wordt genoemd. Zie jij het verschil tussen een haas en een konijn?

8. Je hoort me wel, maar je ziet me niet

Jammer genoeg krijg je de grote groene sabelsprinkhaan slechts zelden te zien. Dit indrukwekkende insect is felgroen van kleur en kan wel 8 centimeter lang worden. Het vrouwtje heeft een opvallende legboor, waarvan de vorm enigszins aan een sabel doet denken. Hiermee legt ze haar eitjes in de bodem of in schors.

Even imposant als het uiterlijk is het geluid van de sabelsprinkhaan. De mannetjes laten in de zomer en de vroege herfst van zich horen door hoog in een boom of in het struikgewas hun vleugels tegen elkaar te wrijven. Op die manier produceren ze een hoog krassend, ratelend geluid. Voor oudere oren is dit geluid soms niet meer hoorbaar; de frequentie ervan ligt tegen de bovengrens van wat het menselijk gehoor kan waarnemen.

Als je onderweg dit zomerse geluid te horen krijgt, kun je proberen om de lawaaimaker in het vizier te krijgen. Maar wees gewaarschuwd: ondanks zijn markante uiterlijk valt de grote groene sabelsprinkhaan nauwelijks op tussen het gebladerte.

9. Lichtbakens in het donker

Op veel plaatsen in de duinen van Schiermonnikoog groeien teunisbloemen: forse rechtopstaande planten met opvallende gele bloemen. Er zijn meer dan honderd soorten teunisbloemen, waarvan twee op het eiland voorkomen: de grote teunisbloem en de

duinteunisbloem.

Van oorsprong groeien deze bijzondere planten in Noord-Amerika. Anders dan de meeste andere planten bloeien teunisbloemen 's nachts. De bloemen vouwen zich open in de schemering. Dat gaat heel snel – in een minuut of twee. Probeer maar eens of je het te zien kunt krijgen. Het is een prachtig gezicht.

Omdat ze hoofdzakelijk 's nachts bloeien, worden teunisbloemen vooral bestoven door nachtvlinders en andere insecten die in de nacht actief zijn. Die lokken ze onder andere met hun felle kleur, waarnaar de bijnaam 'nachtkaars' verwijst. De naam 'teunisbloem' is afgeleid van de heilige Sint-Antonius, omdat de bloem begint te bloeien rond 13 juni, de naamdag van deze heilige.

10. Uilen op het eiland

Op Schiermonnikoog komen drie soorten uilen voor: de kerkuil, de ransuil en de velduil. Uilen zijn echte nachtdieren. Met hun grote ogen voor in de kop kunnen ze zelfs nog zien als er nauwelijks licht is. Maar ze jagen vooral op hun gehoor. Hun hoofdvoedsel bestaat uit kleine knaagdieren; soms eten ze kleine vogels. De onverteerbare delen spugen ze uit in de vorm van een braakbal. Als je zo'n braakbal uit elkaar pluist, kun je zien wat de uil heeft gegeten.

De kerkuil is een opvallende verschijning, met zijn hartvormige witte kop. Als ze 's nachts langs vliegen, maken ze een spookachtige indruk; door hun lichte verenkleed lijken ze vrijwel helemaal wit. Het geluid van de kerkuil is een nogal angstaanjagend gekrijs.

Ransuilen hebben kenmerkende oorpluimen: veertjes die aan weerszijden van hun kop staan. Met hun gehoor hebben deze pluimen niks te maken. In de zomer kun je oudere ransuiljongen 's nachts horen piepen naar hun ouders. De roep van het mannetje klinkt als een omfloerst 'hoe'.

Velduilen jagen ook overdag – anders dan de meeste uilensoorten. Op het eiland komen ze voor op de kwelders en in de duinen. Hun lage roep is slechts zelden te horen.

11. Baken voor de scheepvaart

In 1854 werden op Schiermonnikoog twee vuurtorens gebouwd: de zuidertoren en de noordertoren. Beide hadden destijds een vast licht. Zeelui konden zich oriënteren op de onderlinge afstand tussen deze twee lichten en het verloop daarvan. De torens staan op een kilometer afstand van elkaar.

In 1911 kreeg de noordertoren een nieuwe lichtinstallatie. Sindsdien heeft hij een eigen vast 'karakter' – vier keer een flits met telkens een tussenruimte van ruim drie seconden, en daarna een pauze van tien seconden. De zuidertoren verloor zijn functie als vuurtoren en heeft later nog een tijd als watertoren gediend.

In de eilander vuurtoren is vierentwintig uur per etmaal een vuurtorenwachter aanwezig. Vanuit Zeeverkeerspost Schiermonnikoog, zoals de officiële benaming luidt, wordt de scheepvaart van actuele informatie voorzien. Ook houdt de vuurtorenwachter bijvoorbeeld wadlopers in de gaten.

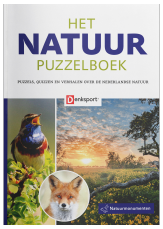
Bij helder weer kun je vanaf de bunker Wassermann ook de vuurtorens van Ameland en Borkum zien; bij heel goed zicht is zelfs het lichtsignaal van de Brandaris op Terschelling aan de horizon zichtbaar. Welke vuurtorens kun jij ontdekken?

Hopelijk heb je genoten van je wandeling en van alle belevenissen in het (schemer)donker. Wil je bijdragen aan het behoud van de natuur op Schiermonnikoog? Word dan lid van Natuurmonumenten of steun ons met een donatie. Alvast hartelijk dank voor je betrokkenheid. Wel thuis en voor straks welterusten!

Natuurmonumenten app

Download nu de nieuwe Natuurmonumenten app. Met deze app navigeer je makkelijk op al onze routes. Ben je lid? Koppel je lidmaatschap in de app en je hebt je ledenpas altijd bij de hand

Meer info

Nieuw: Het Natuur Puzzelboek

Het Natuur Puzzelboek: een boek van 160 pagina's vol puzzels, verhalen en weetjes over de natuur in Nederland. Leuk om zelf mee aan de slag te gaan of om cadeau te geven. Je bestelt 'm op

nm.nl/puzzelboek